

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ БІОПАЛИВНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

*Мазур А.Г., доктор економічних наук
Вінницький національний аграрний університет*

Розглядаються актуальні питання економічної доцільності створення альтернативних видів палива в рамках реалізації концепції енергетичної безпеки, визначаються можливості розвитку біопаливного виробництва в Україні, пропонуються організаційні, нормативно-правові і інфраструктурні засади забезпечення формування ринку біопалив.

The actual question of economic feasibility of alternative fuels as part of the concept of energy security, defined opportunities for biofuel production in Ukraine, provided organizational, legal and infrastructural framework to ensure market of biofuels.

Ключові слова: енергозабезпечення, біопалива, біопаливне виробництво, ринок біопалив, біосировина, нормативно-правове забезпечення, стратегія розвитку.

Key words: energy, biofuels, biofuel production, market biofuels biosyrovyna, regulatory and legal framework, development strategy.

Вступ. Ситуація, яка склалася в Україні із забезпеченням енергоресурсів власного видобутку, гостро ставить проблему пошуку альтернативних видів палива. Пошук альтернативних джерел сировини та проблема енергозбереження будуть визначальними для нашої країни і на перспективу. В цьому сенсі у багатьох країнах світу сьогодні істотно активізувалися науково-дослідницькій роботі зі створення альтернативних видів палива, які б відповідали вимогам високих експлуатаційних показників та нормативам екології. Передбачається розробка національних концепцій виробництва і використання альтернативних палив та створення перспективних двигунів й енергетичних установок, тобто сучасні паливна, хімічна та нафтохімічна галузі промисловості багатьох країн світу перебувають в пошуку нових можливостей свого розвитку. Вітчизняна наука в останній час широко інтерпретує доцільність виробництва і використання біопалив як відновлювальних джерел енергії. Це проявляється, зокрема, в працях відомих вчених, таких як: Калетнік Г.М., Олійнічук С.Т., Малік М.Й., Харічков С.К., Шпичак О.М., та інших, проте не всі питання розвитку біопаливного виробництва є на сьогодні достатньо висвітленими, а тому виникає потреба в подальшому їх вивченні.

Постановка задачі. Метою даного дослідження є обґрунтування науково-теоретичних та практичних засад об'єктивної необхідності розвитку енергозберігаючих технологій на основі біопаливного виробництва в Україні та внесення пропозицій по організаційному, нормативно-правовому і інфраструктурному забезпеченню розвитку ринку біопалив. В якості наукової методології в даній публікації слугують використання сучасних наукових методів: монографічного, системних узагальнень, групування та прогнозування розвитку.

Результати дослідження. Сприятливе поєднання кліматичних умов та доступна робоча сила роблять Україну достатньо привабливою для розвитку ринку біопалив. Для обслуговування економічної необхідності формування і розвитку ринку біопалив в Україні існує низка об'єктивних причин:

По-перше, це реалізація концепції енергетичної безпеки; по-друге - диверсифікація національного виробництва і по-третє - економічна ефективність розвитку ринку біопалив як відновлювального джерела енергії. Слід зазначити, що в Україні вже зібрано достатню інформаційно-правову базу даних для науково-теоретичного супроводження основних напрямів розвитку паливно-енергетичного комплексу шляхом планомірного використання біопалив, зокрема рідких. Для цього слід формувати ринок наступних енергетичних культур: зернові культури і картопля, а для біодизелю - насіння ріпаку, соняшника та сої, тим більше, що для цього у нас є всі можливості. Україна посідає провідне місце за рівнем територіальної концентрації посівних площ технічних культур, їх частка становить 24% від усіх наявних площ [1].

Розрахунки вчених [2,с.402] свідчать, що суспільно-необхідні затрати на виробництво біопалива можуть бути рентабельними, тому існує доцільність вирощувати наступні види енергетичних культур для виробництва:

- біоетанолу - зернові культури (зерно кукурудзи, цукрові буряки, картопля);
- біодизельне паливо - насіння олійних культур, зокрема ріпаку, соняшнику, сої.

Саме цим продиктовано прийняття Кабінетом Міністрів України Програми розвитку виробництва дизельного біопалива та затверджено прогнозні обсяги вирощування насіння для його виробництва. Зокрема, згідно з даними Програми передбачається до 2010 року перебудувати не менш як 20-ть заводів продуктивністю від 5 тис. до 100 тис. т. і загальною потужністю не менш як 623 тис. т. біопалива. З метою розв'язання проблеми забезпечення дизельним біопаливом сільськогосподарських підприємств та інших споживачів у Програмі передбачено створення при Мінагрополітики тимчасової міжвідомчої ради з питань забезпечення показників програми [3]. Її функціями є: проведення фундаментальних наукових досліджень з розвитку виробництва дизельного біопалива; розроблення нормативних документів з питань виробництва та використання дизельного біопалива з урахуванням вимог законодавства ЄС; стимулювання інвестиційної діяльності у галузі виробництва дизельного палива та забезпечення його сировиною.

В той же час реалізація перспективних можливостей розвитку біопаливного виробництва в Україні потребує системного організаційного нормативно-правового та інфраструктурного забезпечення.

Що стосується організаційного удосконалення, то як показує практика Євросоюзу, найбільше зниження собівартості досягається при корпоративній формі виробництва і переробки біосировини. Такі об'єднання підприємств переважно з замкнутим технологічним циклом є найбільш ефективними, їх організація передбачає наступні профільні підприємства:

- сільськогосподарські підприємства з виробництва ріпаку для завантаження потужностей по його переробці;
- сільськогосподарські підприємства з переробки насіння на олію з корпоративним замовленням на виробництво біодизельного палива;
- підприємства-виробники, що переробляють олію на біодизельне паливо, де виробництво біодизельного палива буде основним видом продукції.

У рамках корпоративного об'єднання виробників і переробників біоенергетичної сировини в більшості регіонів України є можливість підключити виробничі потужності господарюючих суб'єктів усіх форм власності з вирощування високоенергетичних культур та їх переробки. Це сприятиме збільшенню виділення земельних ресурсів для виробництва біосировини, створенню та розвитку виробничої інфраструктури по нарощуванню насінневою продукцією ринку біопалив [4].

Інфраструктурне забезпечення розвитку ринку біопалив передбачає формування і розвиток відповідних посередницьких структур, що допомагають на ринку як виробникам, так і споживачам біосировини. В цьому плані спеціалізація на посередницьких операціях дає змогу скоротити час на реалізацію товару, зменшити обігові втрати, більшою мірою врахувати запити споживачів. Стосовно форм інфраструктури, то вони не можуть бути спеціальні для ринку біопалив, цією діяльністю можуть займатися вже існуючі спеціалізовані підприємства: біржі, торгово-промислові палати, торгові дома, брокерські, страхові, аудиторські, консалтингові фірми, холдінгові компанії тощо. Проте для повноцінного розвитку ринку біопалив є потреба в створенні необхідної транспортної і інформаційної складових інфраструктури. До пріоритетних напрямів розширення і модернізації транспортної інфраструктури слід віднести: необхідність залучення приватного капіталу і предметів вітчизняних і іноземних фінансових організацій; створення транспортних коридорів регіонального, міжрегіонального типу та логістичних

центрів, що сприятиме визначенню та здійсненню найбільш ефективних з точки зору затрат маршрутів поставки біосировини і готової продукції споживачам; здійснення конкурсного відбору інвестиційних проектів за критеріями окупності; створення мережі лізингових компаній для формування сучасної транспортної інфраструктури розвитку ринку біопалив [5].

Правове забезпечення розвитку ринку біопалив вбачається у розробленні нових і допрацюванні діючих нормативно-правових актів і нормативних документів. Зокрема, слід, на нашу думку, запровадити на державному рівні: обов'язковість використання біопалив, а також біопалив-них добавок при виробництві традиційних видів дизпалив і бензинів; встановлення пільгових ставок акцизів на сумішеві бензини та дизпаливо; запровадити спрощену процедуру оформлення та надання дозволів на виробництво біопалив. Необхідною умовою розвитку біопаливного виробництва в Україні є необхідність державної підтримки виробників біопалива, допомога у виробництві машин і обладнання за рахунок довгострокового державного кредитування інвестиційних проектів, звільнення від сплати податків тощо. Важливим заходом державної участі можна вважати і виділення бюджетного фінансування робіт щодо впровадження наукових досліджень по більш ефективній переробці біосировини по прикладу країн Євросоюзу.

Висновки. Запровадження регуляторних заходів щодо використання біопалив в Україні повинно стати одним із основних елементів державної економічної політики на перспективу, що в майбутньому дасть змогу: зменшити залежність національної економіки від імпорту нафтопродуктів; забезпечити більш ефективний розвиток агропромислового комплексу; досягти поліпшення екологічної ситуації в державі та виробництва екологічно чистої продукції.

В цілому, магістральний напрямок широкого виробництва і споживання біопалив в економіці України передбачає сукупність різновекторних, але комплексної дії заходів адміністративного, організаційно-економічного та нормативно-правового змісту. Це:

- розробка, затвердження та реалізація довгострокової Стратегії розвитку біопаливного виробництва на 10-ть років. В рамках стратегії доцільним буде також затвердження комплексної програми з регіональними розгалуженнями щодо реалізації показників стратегії та індикативних планів як тактичних завдань виконання комплексної програми;
- визначення та державна підтримка пріоритетних напрямів виробництва біосировини по культурах та запровадження інтенсивних технологій по їх вирощуванню;
- розробка та затвердження на державному рівні нормативно-правових актів, згідно з якими обов'язковим є використання в Україні моторних палив з антидетонаційними компонентами;
- сприяння формуванню фінансово-промислових груп щодо забезпечення сировиною спиртові заводи, що виготовляють етанол.

Реалізація заходів щодо розвитку ринку біопалив в Україні буде успішною за умови дотримання суб'єктами господарювання і держави дії економічних законів в економіці, забезпечення еквівалентних економічних відносин та сумісної співпраці в цьому напрямку державних, регіональних та місцевих органів влади і управління.

Література

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку // Інформаційно-аналітичний збірник / За ред. П.Т. Саблука та ін. - 2003. - Вип. 6. - 764с.
2. Калетник Г.М. Розвиток ринку біопалив в Україні: Монографія. - К.: Аграрна наука, 2008. - 464с.
3. Програма розвитку виробництва дизельного палива на період до 2010 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2007. - №404.
4. Борщевський П.П., Нижник О.М. Формування і реструктуризація аграрного ресурсного потенціалу України. - К.; 1998. - с.83.
5. Бойко П. Виробництво паливного етанолу зростає // Харчова і переробна промисловість. - 2002. - №1. - С.14-15.